

Vyvrácení právní domněnky existence dluhu uznaného podle § 558 ObčZ

Právní domněnku existence dluhu uznaného podle § 558 ObčZ lze vyvrátit důkazem, že dluh vůbec nevznikl.

U S N E S E N Í

Nejvyšší soud České republiky

rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Blanky Moudré a soudců JUDr. Ivany Zlatohlávkové a JUDr. Václava Dudy ve věci žalobkyně M. K., proti žalované E. K., o zaplacení částky 102.000,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Nymburce pod sp. zn. 11 C 827/98, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 19. května 2004, č. j. 30 Co 187/2004-169, takto :

I. Dovolání se odmítá.

II. Žádná z účastnic nemá právo na náhradu nákladů dovolacího řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Žalobkyně se po žalované domáhala zaplacení částky 102.000,- Kč s příslušenstvím. Uváděla, že účastnice jsou podílovými spoluvlastnicemi blíže specifikovaných nemovitostí. Dne 18. 8. 1994 otec žalobkyně L. G. na základě jejího zmocnění a z jejich prostředků předal žalované předmětnou částku jako zálohu na kupní cenu za prodej spoluvlastnického podílu žalované. Ačkoli k uzavření kupní smlouvy nedošlo, žalovaná jí zálohu nevrátila.

Okresní soud v Nymburce v pořadí třetím rozsudkem ze dne 19. prosince 2003, č. j. 11 C 827/98-150, zamítl žalobu požadující po žalované zaplacení částky 102.000,- Kč spolu s úrokem z prodlení ve výši 17 % ročně od 1. 1. 1997 do zaplacení a současně rozhodl o nákladech řízení (jeho předchozí dva rozsudky - rovněž žalobu zamítající - ze dne 22. června 1999, č. j. 11 C 827/98-32, a ze dne ze dne 18. září 2001, č. j. 11 C 827/98-90, Krajský soud v Praze usneseními ze dne 26. listopadu 1999, č. j. 30 Co 633/99-40, a ze dne 20. února 2002, č. j. 30 Co 23/2002-112, vždy zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení). Vyšel ze zjištění, že účastnice jsou podílovými spoluvlastnicemi (každá v rozsahu jedné ideální poloviny) domu čp. 776 na stavební parcele č. 956, stavební parcely č. 956 a parcely - zahrady č. 293/21, zapsaných pro katastrální území a obec S. (dále jen „předmětné nemovitosti“, resp. „nemovitosti“). Žalovaná převzala dne 18. 8. 1994 od L. G. (svého dědy a zároveň otce žalobkyně) částku 102.000,- Kč jako zálohu na kupní cenu za prodej ideální jedné poloviny předmětné nemovitosti žalobkyni. Jednalo se o finanční prostředky L. G. a jeho manželky M. G., kteří je přislíbili darovat žalobkyni, avšak k darování nedošlo. Žalobkyně svého otce předáním zálohy na kupní cenu žalované nepověřila a on si ani od žalobkyně k tomu nevyžadoval souhlas. Zamýšlená kupní smlouva nebyla posléze uzavřena. V dopise adresovaném žalobkyni ze dne 20. 5. 1997 žalovaná mimo jiné uvedla, že jí žalobkyně poskytla zálohu ve výši 102.000,- Kč na případné budoucí odkoupení předmětného domu. Protože žalobkyně od kupní smlouvy upustila a vyzvala ji k vrácení zálohy, je příslušná suma připravena k předání, jakmile žalobkyně přijede do České republiky. Dopis žalovaná napsala v přesvědčení, že záloha byla poskytnuta z peněz žalobkyně. Poté, co jí L. G. sdělil, že jde o peníze jeho a manželky, žalovaná dne 3. 5. 1998 zálohu vrátila jemu. Tyto skutkové závěry

učinil soud prvního stupně ze svědeckých výpovědí L. a M. G. a účastnické výpovědi žalované, jakož i z potvrzení o vrácení peněz a korespondence mezi žalobkyní a manželou G. Tvrzení žalobkyně, že předmětnou částku jí darovali rodiče, neuvěřil, neboť žalobkyně v průběhu řízení změnila několikrát výpověď k rozhodným skutečnostem a její výpověď byla shledána v rozporu s ostatními provedenými důkazy (zejména výpověďmi jejích rodičů). Dopis žalované ze dne 20. 5. 1997 soud prvního stupně neposoudil jako listinu obsahující projev uznání dluhu ve smyslu § 558 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, v platném znění (dále jen „obč. zák.“), neboť v něm postrádal určité vymezení důvodu dluhu. Z takto zjištěného skutkového stavu dovodil, že žalobkyně není ve věci aktivně legitimovaná. Jestliže záloha na kupní cenu nebyla žalované vyplacena z finančních prostředků žalobkyně, pak nemohla žalovaná na její úkor bezdůvodně obohatit ziskat.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 19. května 2004, č. j. 30 Co 187/2004-169, rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o nákladech odvolacího řízení. Při rozhodování převzal skutkový stav zjištěný soudem prvního stupně. Oproti němu však dospěl k závěru, že dopis datovaný dnem 20. 5. 1997, v němž žalovaná potvrzuje poskytnutí zálohy ve výši 102.000,- Kč žalobkyni a vyjadřuje příslib jejího vrácení po příjezdu žalobkyně do České republiky, je po obsahové stránce uznáním dluhu ve smyslu § 558 obč. zák., neboť splňuje veškeré náležitosti takového právního úkonu (§ 34 a násl. obč. zák. ve spojení s § 558 obč. zák.). Konstatoval, že uznáním dluhu nevzniká mezi účastníky nový závazkový vztah, ale zakládá se jím vyvratitelná právní domněnka, že dluh v době uznání existoval. Tím se usnadňuje procesní situace věřitele, neboť důkazní břemeno ohledně vzniku a trvání dluhu se přenáší z věřitele na dlužníka. Bylo tedy na žalované, aby prokázala, že dluh nevznikl. Ve shodě se soudem prvního stupně uzavřel, že žalované se podařilo toto důkazní břemeno unést, když prokázala, že pokud jde o částku 102.000,- Kč, jednalo se o peníze manželů Gruberových a nikoli o finanční prostředky žalobkyně (v tomto směru odkázal na podrobné a logické hodnocení důkazů provedené soudem prvního stupně podle zásad zakotvených v § 132 o. s. ř.). Tvrzení žalobkyně, že žalovaná částka jí byla jejími rodiči darována, nevyplývá z žádného z provedených důkazů, zejména pak ze svědeckých výpovědí jejích rodičů. S právním závěrem soudu prvního stupně, že žalobkyně není ve věci aktivně legitimována, neboť se žalovaná na její úkor bezdůvodně neobohatila, se proto zcela ztotožnil.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním, jehož přípustnost opřela o § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. Je přesvědčena, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam, neboť odvolací soud nesprávně právně posoudil otázku přenesení důkazního břemene z věřitele na dlužníka v případě uznání dluhu podle § 558 obč. zák., a to zejména ve vztahu k existenci dluhu a jeho trvání. Odvolací soud sice správně přisvědčil její argumentaci, že dopis žalované ze dne 20. 5. 1997 je kvalifikovaným uznáním dluhu podle § 558 obč. zák., avšak nesprávně dovodil, že žalovaná unesla důkazní břemeno o neexistenci dluhu. Jestliže žalovaná dluh uznala, neměly se již soudy zabývat existencí, resp. vznikem dluhu (původem peněz a otázkou vlastnictví k finančním prostředkům). Je názoru, že uznáním dluhu odpadla možnost dlužníka zpochybňovat vznik dluhu vůči věřiteli; dlužník se může zprostit svého závazku jen tak, že prokáže, že dluh zaplatil nebo že uznání dluhu je neplatným právním úkonem (§ 34 a násl. obč. zák.). Žalovaná žádný důvod neplatnosti uznání dluhu netvrdila a z důkazů provedených před soudy obou stupňů (které žalobkyně podrobně v dovolání rozvedla) naopak vyplývá, že žalovaná částku 102.000,- Kč obdržela od žalobkyně a doposud ji nevrátila. Z uvedených důvodů navrhla rozsudek odvolacího soudu zrušit a věc mu vrátit k dalšímu řízení.

Žalovaná právní posouzení věci odvolacího soudu považuje za správné. S ohledem na den vydání napadeného rozsudku bylo dovolání projednáno a rozhodnuto podle zákona č. 99/1963 Sb. , občanského soudního řádu, ve znění před 1. 4. 2005, kdy nabyla účinnosti jeho novela provedená zákonem č. 59/2005 Sb. - dále opět jen „o. s. ř.“ (srovnej článek II bod 3. přechodných ustanovení zákona č. 59/2005 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb. , občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony).

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněným subjektem - účastnicí řízení při splnění podmínky advokátního zastoupení dovolatelky (§ 240 odst. 1 , § 241 odst. 1 a 4 o. s. ř.), dospěl k závěru, že není přípustné.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Přípustnost dovolání proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu se řídí ustanoveními § 237 odst. 1 písm. b/ a c/ o. s. ř.

V posuzovaném případě nemůže být dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. b/ o. s. ř. , neboť odvolací soud sice napadeným rozsudkem potvrdil v pořadí třetí rozsudek soudu prvního stupně, kterým však nebylo rozhodnuto ve věci jinak než jeho předchozími rozsudky (jimi byla žaloba rovněž zamítnuta). Přípustnost dovolání může být proto dána jen za podmínek § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b/ a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má ve smyslu § 237 odst. 3 o. s. ř. po právní stránce zásadní význam tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem. Z toho, že přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. je spjata se závěrem o zásadním významu rozhodnutí po stránce právní, vyplývá, že dovolací přezkum se otevírá pouze pro posouzení otázek právních.

Způsobilým dovolacím důvodem je tudíž jen důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř., jímž lze namítat, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Uplatnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 3 o. s. ř. , které míří proti skutkovým zjištěním, z nichž odvolací soud při svém rozhodování vycházel, je v případě dovolání přípustného podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. zcela vyloučeno (srovnej samotné znění § 241a odst. 3 o. s. ř.). Při úvahách o přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. (tak jako v posuzované věci) musí proto dovolací soud převzít skutkový stav, z něhož vycházel při právním posouzení věci soud odvolací. Dovolací soud je ve smyslu § 242 odst. 3 o. s. ř. (až na výjimky zde uvedené v případě přípustného dovolání) vázán uplatněným dovolacím důvodem včetně jeho obsahové konkretizace. Znamená to, že smí přezkoumat napadené rozhodnutí jen z důvodu uvedeného v dovolání; tato vázanost se projevuje nejen v tom, který z důvodů uvedených v § 241a odst. 2 a 3 o. s. ř. byl uplatněn, ale především v tom, jak byl vyličen, tj. v jakých okolnostech dovolatel spatřuje jeho naplnění.

V posuzovaném případě není napadána správnost právního závěru odvolacího soudu, že dopis žalované ze dne 20. 5. 1997 je uznáním dluhu podle § 558 obč. zák. Přípustnost dovolání žalobkyně spojuje s řešením otázky, zda v případě uznání dluhu ve smyslu § 558

obč. zák. se může dlužník v rámci své důkazní povinnosti zprostit závazku i tehdy, pokud prokáže, že závazek vůbec nevznikl. Sama je totiž názoru, že v případě uznání dluhu se dlužník může zprostit závazku, jen pokud prokáže, že dluh zaplatil nebo že uznání dluhu je neplatným právním úkonem (§ 34 a násl. obč. zák.); možnost zpochybňovat vznik dluhu považuje uznáním dluhu za vyloučenou. Dovolací soud pro řešení této právní otázky neshledal napadené rozhodnutí zásadně právně významným, neboť odvolací soud k dovolacímu přezkumu takto nastolenou právní otázku vyřešil v souladu s příslušnou právní úpravou a již ustálenou rozhodovací praxí.

V dané věci jde o požadavek na vydání bezdůvodného obohacení získaného plněním z právního důvodu, který odpadl (§ 451 obč. zák.). V řízení o vydání bezdůvodného obohacení leží na žalobci břemeno tvrzení, že žalovanému poskytl plnění, že právní důvod tohoto plnění dodatečně odpadl a že žalovaný mu poskytnuté plnění nevydal. Z tohoto břemene tvrzení pak pro žalobce vyplývá břemeno důkazní o tom, že plnění poskytl a že jeho důvod dodatečně odpadl (101 odst. 1 písm. b/ a § 120 odst. 1 o. s. ř.). Podle § 558 věty první obč. zák. uzná-li někdo písemně, že zaplatí svůj dluh určený co do důvodu i výše, má se za to, že dluh v době uznání trval. Podle § 133 o. s. ř. skutečnost, pro kterou je v zákoně stanovena domněnka, jež připouští důkaz opaku, má soud za prokázanou, pokud v řízení nevyšel najevo opak. Právní teorie i soudní praxe (srovnej např. Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 8. vydání. Praha : C. H. Beck, 2003, 708 s., rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 26. 8. 2004, sp. zn. 32 Odo 1160/98, uveřejněný v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu/C. H. Bek, sešit 30/2004, č. C 2736/2004) je zajedno v tom, že uznání dluhu není novým právním titulem závazku. Zakládá se jím právní domněnka, že dluh v době jeho uznání existoval, která je ovšem vyvrátitelná důkazem opaku (§ 133 o. s. ř.). Znamená to, že skutečnost, pro kterou je v zákoně stanovena domněnka, jež připouští důkaz opaku, má soud za prokázanou, pokud v řízení nevyšel najevo opak.

Procesním důsledkem uznání dluhu je přesun důkazního břemene z věřitele na dlužníka. Věřitel tak má v případě sporu usnadněnou pozici tím, že nemusí prokazovat vznik dluhu a jeho výši v době uznání. Na dlužníku naopak je, chce-li být ve sporu úspěšný, aby prokázal, že dluh nevznikl, že byl splněn nebo jinak zanikl. Tyto skutečnosti jsou totiž pravým opakem toho, co uvádí domněnka, tj. jsou způsobilé, vyjdou-li v řízení najevo (tj. unese-li dlužník ve vztahu k nim důkazní břemeno), vyvrátit obsah domněnky.

Jestliže tedy žalovaná dne 20. 5. 1997 platně podle § 558 obč. zák. uznala vůči žalobkyni svůj dluh co do důvodu i výše s příslibem jej vrátit, přešlo na ni důkazní břemeno ohledně prokázání neexistence dluhu. Proto žalobkyně (věřitel) ve sporu nemusela prokazovat vznik dluhu ani jeho výši v době uznání a naopak žalovaná (dlužník) musela prokázat, že její písemně uznaný dluh vůči žalobkyni nevznikl, případně zanikl. Závěr odvolacího soudu, že existence uznaného dluhu byla v řízení žalovanou vyvrácena tím, že se jí podařilo prokázat (unést důkazní břemeno), že dluh ve vztahu k žalobkyni nevznikl, lze pokládat za správný. Jak bylo výše rozvedeno, rozhodovací praxe připouští možnost vyvrátit právní domněnku existence dluhu prokázáním skutečnosti, že dluh nevznikl. Předpokladem existence dluhu je totiž jeho vznik. Je-li prokázáno, že dluh vůbec nevznikl, pak tato skutečnost je způsobilá právní domněnku existence dluhu vyvrátit, jelikož je jejím opakem (§ 133 o. s. ř.). Vzhledem k řečenému proto nemůže mít napadené rozhodnutí ve věci samé z pohledu dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř. , jak byl žalobkyní pro dovolací soud závazně po obsahové stránce vymezen, zásadní právní význam. Dovolání tak nelze přiznat přípustnost podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř.

Ani výtky žalobkyně směřující proti správnosti skutkových zjištění (resp. proti způsobu hodnocení jednotlivých důkazů), z nichž odvolací soud při rozhodování vycházel, nejsou způsobilé připustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. založit. Namítá-li, že z potvrzení ze dne 18. 8. 1994 jednoznačně vyplývá, že záloha na kupní cenu byla žalované poskytnuta z prostředků žalobkyně, poukazuje-li na účelovost tvrzení žalované o vrácení poskytnuté částky L. G. a zpochybňuje-li věrohodnost svědeckých výpovědí svých rodičů s přihlédnutím k jejich věku, jde o uplatnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 3 o. s. ř. , které je ovšem v případě připustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. zcela vyloučené. Dovolacímu soudu proto nepřislušelo, aby se v rámci úvah o připustnosti dovolání takovými námitkami zabýval.

Dovolání nelze shledat přípustným ani pokud směřuje proti nákladovému výroku rozsudku odvolacího soudu. Tento výrok má vždy povahu usnesení, i když je součástí rozsudku. Přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 o. s. ř. tu není dána již proto, že napadený výrok o nákladech řízení není rozhodnutím ve věci samé, a ani § 238 , § 238a a § 239 o. s. ř. připustnost dovolání nezakládají (srovnej usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 31. 1. 2002, sp. zn. 29 Odo 874/2001, uveřejněné pod R 4/2003 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek).

Se zřetelem k výše uvedenému dovolací soud dovolání, které není podle § 237 odst. 1 písm. c/ o. s. ř. přípustné, odmítl (§ 243b odst. 5 věta první a § 218 písm. c/ o. s. ř.).

O nákladech dovolacího řízení bylo rozhodnuto podle § 243b odst. 5 věty první , § 224 odst. 1 , § 151 odst. 1 a § 146 odst. 3 o. s. ř. za stavu, kdy žalované podle obsahu spisu nevznikly v této fázi řízení žádné náklady, na jejichž náhradu by jinak měla vůči žalobkyni právo.

Proti tomuto usnesení není opravný prostředek přípustný.

V Brně 23. února 2006